

VCIL COMMUNITY x LOCAL FUTURES · TUẦN LỄ ĐỊA PHƯƠNG HOÁ

Kho báu địa phương mình

Nhìn lại một lễ hội học tập và cùng nhau hành động — nơi
địa phương hoá không còn là khái niệm, mà trở thành một
trải nghiệm chung.

Đà Nẵng · TP.HCM · Vũng Tàu | Việt Nam — 25 – 29 tháng 6, 2026

Vcil

LOCAL
FUTURES

LEARNING
CITIES

TRONG SỐ NÀY

Mục lục

01	Vì sao chúng ta cần nói về địa phương hoá, ngay lúc này?	3
02	Lễ hội được đồng kiến tạo bởi cộng đồng như thế nào?	7
03	Nhìn lại toàn cầu hoá để hình dung một nền kinh tế khác	10
04	Vì sao bắt đầu từ hạt giống, thực phẩm và một chuyến đi chợ?	14
05	Thực phẩm kể câu chuyện của một vùng đất	19
06	Kinh tế địa phương không chỉ là mua hàng gần nhà	23
07	Địa phương hoá cần cả ký ức, nghệ thuật và niềm vui	28
08	Từ Việt Nam ra thế giới — khi những hạt mầm tìm thấy nhau	31
09	Sau tuần lễ, chúng ta có thể làm gì tiếp theo?	35

Một lời mời cùng nhìn lại những kho báu đang hiện diện quanh mình — con người, đất đai, thực phẩm, ký ức và những mối quan hệ cộng đồng.

BẢN RÚT GỌN

Đây là bản rút gọn của hành trình. Quét mã để đọc bản đầy đủ — toàn bộ câu chuyện, hoạt động và hình ảnh.

vcil.community/post/kho-bau-dia-phuong-minh

01

PHẦN 01

Vì sao chúng ta cần nói về địa phương hoá, ngay lúc này?

“Có những điều đã biến mất từ trước cả khi thế hệ của chúng em lớn lên.”

Trong một hoạt động của Tuần lễ Địa phương hoá, một người bạn 20 tuổi đã chia sẻ như vậy với Vcil Community. Bạn nói rằng mình không biết hương vị của cơm ngày xưa, thứ mà người lớn trong gia đình kể là rất ngon, có vị như thế nào. Bạn không biết nhiều về cây cối, hạt giống hay những món ăn đã nuôi dưỡng ông bà mình, và thậm chí bạn còn không có nhiều điều kiện để tiếp xúc với chúng. Lớn lên trong nhịp sống quá nhanh, đời sống của bạn cũng rất khác với ông bà, cha mẹ, bạn tự hỏi: nếu ký ức về những điều ấy không còn, thì cội nguồn của mình nằm ở đâu?

Đó không phải là một lời nói vu vơ của một người trẻ, chúng tôi cho rằng nó đại diện cho cả một thế hệ đang đứng trước những sự biến chuyển của thời đại, để bước vào một thế giới mà chưa ai từng biết đến hay trải nghiệm qua, trong khi họ vẫn chưa tìm được những gốc rễ vững chắc để nương tựa vào.

Nhiều người trong chúng ta có thể gọi tên nơi mình lớn lên, nhưng không còn biết mùa nào thức ăn nào ngon nhất; không biết ai trồng ra thứ mình ăn mỗi ngày; không biết vì sao một dòng sông, một khu chợ, một giống lúa hay một món ăn lại quan trọng với đời sống của

cả một vùng đất. Có những tri thức từng được trao truyền rất tự nhiên trong gia đình và xóm làng — qua mâm cơm, phiên chợ, mùa vụ, công việc, câu chuyện của ông bà hay cha mẹ... và chúng đang lùi dần về quá khứ.

Điều mất đi không chỉ là một món ăn, một nghề thủ công hay một phong tục. Đôi khi, đó là cảm giác được thuộc về:

cảm giác mình biết nơi mình sống, biết mình đang được nuôi dưỡng bởi ai và bởi điều gì; biết những lựa chọn rất nhỏ của mình liên quan tới đất đai, nguồn nước, sinh kế của người khác và tương lai của cộng đồng ra sao. Đó có thể là sự biến mất của một lối sống, của một căn tính của một cộng đồng.

Những tri thức từng được trao truyền qua mâm cơm, phiên chợ và mùa vụ đang lùi dần về quá khứ.

Chúng ta đang sống trong một thời kì mà rất nhiều cuộc khủng hoảng xảy ra đồng thời và đan xen vào nhau: biến đổi khí hậu, suy thoái đa dạng sinh học, ô nhiễm, đứt gãy chuỗi cung ứng, khủng hoảng sinh kế, bất bình đẳng, cô đơn, áp lực tinh thần, và sự suy giảm của các mối quan hệ cộng đồng. Đây không phải là những vấn đề tách rời. Đặc biệt, chúng ta đang có một hệ thống thực phẩm phụ thuộc vào vận chuyển đường dài, được công nghiệp hoá và sử dụng

hiều hóa chất; sự tập trung quyền lực có thể đồng thời ảnh hưởng đến đất, nước, sức khỏe người nông dân, sự an toàn của người tiêu dùng và khả năng tự chủ của một địa phương.

Trong bối cảnh đó, “địa phương hoá” (localization) thường được nhắc đến như một cách tiếp cận khả dĩ để cùng lúc giải quyết cuộc đa khủng hoảng kể trên, mà theo nhiều nghiên cứu, học giả, phần lớn do hệ thống kinh tế toàn

cầu hoá, mang tính chất khai thác, bóc lột và quy mô công nghiệp chú trọng lợi nhuận gây ra.

Theo đó, địa phương hoá không có nghĩa là đóng cửa với thế giới, tự làm mọi thứ trong một ngôi làng, hay lãng mạn hoá cuộc sống làng quê. Nó cũng không phải lời kêu gọi quay lưng với giao thương, công nghệ hay sự hợp tác quốc tế. Địa phương hoá là quá trình đưa nền kinh tế và đời sống trở về quy mô con người: ưu tiên đáp ứng những nhu cầu thiết yếu bằng nguồn lực gần hơn khi có thể; rút ngắn khoảng cách giữa người sản xuất và người tiêu dùng; tăng khả năng tự chủ của nền kinh tế địa phương; và để cộng đồng có nhiều tiếng nói hơn trong những quyết định tác động trực tiếp đến đời sống của mình.

Nói một cách gần gũi hơn: thay vì chỉ biết sản phẩm chúng ta ăn hằng ngày là gì, chúng ta chủ động tìm hiểu thêm người trồng ra nó, nơi nó được làm ra, điều kiện đất đai và lao động đằng sau đó như thế nào. Thay vì chỉ là người tiêu dùng, chúng ta có thể trở thành người bạn và người đồng hành với các nhà sản xuất — với người nông dân, người làm nghề, người bán, hàng xóm; thấu hiểu và kết nối dòng sông, mảnh đất nuôi dưỡng mình. Thay vì chờ một giải pháp đến từ một quốc gia xa xôi, hay từ cơ quan quản lý, các cộng đồng có thể cùng thử nghiệm những hành động và sáng kiến phù hợp với nguồn lực, nhu cầu và văn hoá tại nơi mình sống.

Đôi khi, điều mất đi không chỉ là một món ăn hay một nghề — đó là cảm giác được thuộc về.

Theo Local Futures — tổ chức tiên phong thúc đẩy phong trào địa phương hoá và chất vấn hệ thống kinh tế toàn cầu hoá — địa phương hoá là quá trình xây dựng và dịch chuyển sang các cấu trúc kinh tế mang quy mô con người và cắt giảm khoảng cách chuỗi cung ứng, để hàng hoá và dịch vụ thiết yếu của

cộng đồng được sản xuất tại địa phương hoặc vùng lân cận khi có thể. Điều này không có nghĩa là chấm dứt trao đổi quốc tế; ngược lại, nó cho phép con người hợp tác xuyên biên giới về tri thức, giao thương công bằng, có đạo

đức, trong khi giảm sự phụ thuộc vào các tập đoàn và chuỗi cung ứng xa xôi, thiếu minh bạch và thiếu bền vững.

Đối với Việt Nam, cuộc trò chuyện này càng trở nên cấp thiết. Việt Nam đang hội nhập sâu vào nền kinh tế thế giới, với mạng lưới 17 hiệp định thương mại tự do. Đồng thời, năm 2026, cả nước đặt mục tiêu phấn đấu tăng trưởng GDP từ 10% trở lên.

Hội nhập quốc tế, đổi mới sáng tạo hay tăng trưởng kinh tế là điều cần thiết. Vì nhờ đó, chúng có thể mở ra nhiều cơ hội về tri thức, việc làm và nâng cao đời sống. Nhưng khi tốc độ tăng trưởng trở thành thước đo gần như duy nhất của phát triển, chúng ta cần hỏi thêm: ai hưởng lợi, ai đang gánh rủi ro, và điều gì bị xem là có thể đánh đổi?

Liệu sinh thái, đất đai, nguồn nước, văn hoá, sức khoẻ tinh thần, những người sản xuất nhỏ, những nghề truyền thống và khả năng tự chủ của cộng đồng có được đặt đúng vị trí trong các quyết định phát triển? Liệu chúng ta có thể phát triển mà không phải đánh đổi những điều làm nên sự phong phú của từng vùng đất hay ký ức của cả một cộng đồng?

Việt Nam vẫn đang ở một thời điểm rất quý giá. Nhiều tri thức bản địa, văn hoá trao tặng, đa dạng sinh học, thực phẩm và những lối sống nương tựa vào tự nhiên vẫn đang sống trong gia đình,

làng xóm và cộng đồng; đặc biệt là sống cùng những thế hệ đi trước — những người cũng sẽ không còn bên cạnh ta trong một tương lai gần. Bên cạnh đó, những nỗ lực bảo tồn di sản, phát triển sản phẩm địa phương, văn hoá và công nghiệp văn hoá đang ngày càng được quan tâm.

Nhưng những giá trị ấy không thể chỉ được giữ lại như một câu chuyện đẹp của quá khứ, một món quà lưu niệm hay một sản phẩm có nhãn “đặc sản địa phương”. Chúng cần được tiếp tục thực hành trong đời sống: trong cách ta ăn, cách ta học, cách ta tổ chức công việc, cách ta tiêu dùng, cách ta chăm sóc nhau và cách ta cùng quyết định tương lai.

Bởi một khi những kết nối ấy đã mất đi hoàn toàn, việc phục hồi sẽ khó hơn rất nhiều. Chúng ta đang ở thời điểm vàng để cùng nhau đi đến một tương lai bao hàm và tái tạo hơn.

Từ mong muốn đó, Vcil Community cùng Local Futures, Thành Phố Học Tập và các cộng đồng địa phương tại Đà Nẵng, TP.HCM, Vũng Tàu đã tổ chức Tuần lễ Địa phương hoá: Kho báu địa phương mình — một lời mời cùng nhìn lại những kho báu đang hiện diện quanh mình, và học cách nuôi dưỡng một tương lai cân bằng hơn, gần gũi với tự nhiên hơn và công bằng hơn với con người.

Nếu địa phương hoá là một cách tiếp cận để tái tạo lại các mối quan hệ giữa con người với nhau và với nơi chốn, thì chúng tôi tin rằng cách chúng ta tổ chức một hoạt động cũng cần thể hiện điều đó.

Một khái niệm về hệ thống kinh tế, chuỗi cung ứng hay quyền lực có thể trở nên rất xa xôi nếu chỉ được nói đến trong các báo cáo, hội thảo chuyên môn hoặc những cuộc thảo luận dành cho một nhóm nhỏ. Nhưng khi nó đi vào một phiên chợ, một chuyến đi dọc theo dòng sông, một mâm cơm, một buổi chiếu phim, một không gian âm nhạc hay một cuộc trò chuyện giữa người trẻ và người lớn tuổi, nó có thể trở nên gần gũi hơn. Mọi người không chỉ “nghe về”

địa phương hoá, mà có thể chạm, nắm, quan sát, đặt câu hỏi và thử thực hành nó trong đời sống.

Đó là lý do Vcil Community cùng Local Futures, Thành Phố Học Tập và các cộng đồng địa phương đã chọn tổ chức “Tuần lễ Địa phương hoá: Kho báu địa phương mình” như một lễ hội học tập và cùng nhau hành động.

Thông qua lễ hội, chúng tôi muốn tạo ra một không gian cởi mở, vui vẻ, nhộn nhịp để bất kỳ ai cũng có thể tham gia. Mỗi người có thể bước vào tuần lễ từ

những cánh cửa khác nhau. Có người đến vì tò mò về một bộ phim. Có người đến để đi chợ, nấu ăn, nghe nhạc, tham gia một vòng tròn hay đơn giản là gặp gỡ những người bạn mới. Có người đến vì muốn tìm hiểu sâu hơn về hệ thống thực phẩm, về hạt giống, sinh kế, văn hoá hay những mô hình kinh tế thay thế.

Từ những trải nghiệm rất cụ thể ấy, chúng tôi hy vọng mọi người có thể nhìn thấy những câu hỏi lớn hơn: Thực phẩm của mình đến từ đâu? Ai đang làm ra nó? Điều gì đang xảy ra với người nông dân, đất đai và nguồn nước? Vì sao một khu chợ, một dòng sông, một giống cây hay một món ăn lại có ý

nghĩa đối với sức khỏe của cả cộng đồng? Và trong vai trò của một công dân, một người tiêu dùng, một người làm nghề hay một thành viên cộng đồng, chúng ta có thể làm gì?

Tuần lễ vì vậy không chỉ là nơi nhớ về những nét đẹp địa phương, và chúng tôi cũng không muốn biến văn hoá địa phương thành một điều để ngắm nhìn, tiêu dùng hay hoài niệm. Veil Community muốn cùng cộng đồng tìm hiểu những điều kiện và hành động để góp phần giúp văn hoá, tri thức và sinh kế địa phương tiếp tục sống, được thực hành và có thể nuôi dưỡng đời sống hôm nay.

"Tiêu dùng địa phương" trở thành sự quan tâm đến con người và hệ sinh thái trong mối quan hệ với mình.

Trong một buổi đi chợ, chẳng hạn, người tham gia không chỉ mua một sản phẩm địa phương. Họ có thể gặp người làm ra nó hoặc cung cấp sản phẩm,

nghe câu chuyện về sản phẩm, về đất đai, mùa vụ, nguyên liệu, công việc hay hành trình tạo ra sản phẩm và những khó khăn đằng sau sản phẩm ấy.

Trong một buổi trò chuyện về ẩm thực, chúng ta không chỉ nói về đặc sản của địa phương; mà mở rộng ra là những câu chuyện của khí hậu, địa lý, lịch sử, di cư, giao thoa văn hoá, và cách một cộng đồng nương tựa vào tự nhiên. Trong một chuyến đi dọc theo dòng sông, chúng ta không chỉ ngắm cảnh, mà có thể học về cách dòng sông đã định hình nên sinh kế, văn hoá, nông nghiệp, du lịch và những nỗ lực của người dân để bảo vệ nơi mình sống.

Chúng tôi cũng mong muốn tuần lễ không được tạo ra theo cách từ trên xuống (top-down), vì bản thân địa phương hoá không phải là một công thức có thể sao chép nguyên vẹn từ nơi này sang nơi khác; và còn bởi mỗi địa phương là hiện thân của lịch sử, con người, hệ sinh thái, nguồn lực, nỗi trăn trở và lối sống đặc trưng của vùng đất.

Vì vậy, Vcil Community đã hợp tác với các đại diện thuộc mạng lưới Hội viên — một cộng đồng Sáng tạo Xã hội do chúng tôi khởi xướng — cùng sáng kiến Thành Phố Học Tập, để các cộng đồng địa phương có thể tự thiết kế hoạt động theo điều họ quan tâm và nguồn lực mà họ đang có. Vcil Community đóng vai trò kết nối, cùng xây dựng khung chủ đề, chia sẻ nguồn lực và tạo điều kiện để các cộng đồng cùng học hỏi lẫn nhau; còn mỗi địa phương là người kể câu chuyện của chính mình.

Đây cũng là tinh thần của Thành Phố Học Tập — một sáng kiến và là phong trào xã hội được Vcil Community khởi xướng nhằm tái hình dung việc học, xây dựng cộng đồng và tái lập văn hoá trao tặng. Việc học không chỉ diễn ra trong

trường lớp, không chỉ đến từ người được gọi là "chuyên gia". Chúng ta có thể học từ người nông dân, người làm nghề, người bán hàng, người già trong gia đình, người hàng xóm, người đang chăm sóc một khu vườn hay một dòng sông. Ai cũng có thể vừa là người học, vừa là người chia sẻ, vừa là người tạo ra một không gian học tập cho người khác.

Thành Phố Học Tập đang được tổ chức hàng tháng ở Đà Nẵng, TP.HCM, Vũng Tàu và Hà Nội với mong muốn nuôi dưỡng những cộng đồng học tập tại địa phương: nơi mọi người có thể vui chơi, học tập, gặp gỡ và làm điều gì đó cùng nhau. Một phần quan trọng của sáng kiến này là văn hoá trao tặng — khi mỗi người sẵn sàng mở ra một phần khả năng, thời gian, kỹ năng, nguồn lực hoặc không gian của mình để chào đón người khác đến học tập, chia sẻ và kết nối.

Một căn nhà, quán cà phê, khu vườn, xưởng nghệ thuật, căn bếp, công viên, bờ sông hay một khoảng sân có thể trở thành không gian học tập cộng đồng. Khi những không gian ấy được mở ra, việc học không còn là một dịch vụ hay một hoạt động tách rời khỏi đời sống. Nó trở thành một điều được trao tặng, được cùng nhau tạo ra và được nuôi dưỡng từ những mối quan hệ có ý nghĩa và vì lợi ích chung.

Trong Tuần lễ Địa phương hoá lần này, các cộng đồng ở Vũng Tàu và TP.HCM đã đồng hành cùng Vcil Community tại Đà Nẵng để cùng tổ chức các hoạt động. Chính trong những cuộc gặp gỡ ấy, địa phương hoá không còn là một

khái niệm. Nó bắt đầu trở thành một trải nghiệm chung, và từ đó, trở thành một thực hành có thể tiếp tục trong đời

sống hằng ngày.

Tuần lễ được mở đầu bằng sự kiện trực tuyến: “Tại sao cần địa phương hoá trong một xã hội toàn cầu hoá?”, với sự tham gia của cô Helena Norberg-Hodge — người sáng lập Local Futures và là một trong những người tiên phong của phong trào địa phương hoá trên thế giới.

Buổi trò chuyện là cơ hội để mọi người nhìn lại một câu hỏi căn bản: vì sao trong một thế giới ngày càng tiện lợi, giàu có hơn về hàng hoá và kết nối hơn về công nghệ, nhiều người vẫn cảm thấy bất an, cô đơn và mất phương hướng? Và giải pháp là gì?

Chúng tôi khá bất ngờ trước sự quan tâm dành cho chủ đề này với 116 lượt đăng ký, với những người tham gia đến từ nhiều ngành nghề và xuất thân khác nhau. Điều mà nhiều người cùng quan

tâm là: liệu có những mô hình tổ chức kinh tế khác khả thi hơn mô hình hiện tại hay không? Địa phương hoá có thể là một phần của câu trả lời như thế nào?

Sự kiện này đồng thời là cách Veil Community và các cộng đồng tại Việt Nam hưởng ứng Ngày Địa phương hoá Thế giới. Mỗi năm, đây là dịp hàng chục nghìn người ở hơn 50 quốc gia thông qua các hoạt động như chiếu phim,

thảo luận, bữa ăn cộng đồng, làm vườn, trồng cây, phiên chợ và nhiều hành động hướng về địa phương.

Những hoạt động ấy tuy chỉ là những hoạt động rất nhỏ và đơn giản. Nhưng chúng tạo ra những điểm bắt đầu: để mọi người gặp nhau, cùng nhìn lại nơi mình sống, cùng tưởng tượng về những nền kinh tế địa phương vững mạnh hơn, và cùng làm điều gì đó ý nghĩa cho bản thân và cộng đồng mình.

Để lý giải vì sao cô dành nhiều thập kỷ cho công việc thúc đẩy địa phương hoá, cô Helena kể về Ladakh — vùng đất trên dãy Himalaya nơi cô từng sống và làm việc từ những năm 1970. Ở đó,

cô đã chứng kiến một nền văn hoá có mối liên hệ chặt chẽ với đất đai, tự nhiên và đời sống cộng đồng; đồng thời, cô cũng chứng kiến những thay đổi nhanh chóng khi nền kinh tế, giáo dục, truyền thông và văn hoá tiêu dùng từ phương tây đi vào.

Trải nghiệm đó khiến cô đặt câu hỏi về một quan niệm phổ biến: liệu mô hình hiện đại hoá theo hướng tập trung, công nghiệp hoá và toàn cầu hoá có thực sự luôn đồng nghĩa với tiến bộ hay không? Và nếu nó làm suy yếu sinh kế địa phương, sự tự tôn văn hoá và những mối quan hệ cộng đồng, chúng ta cần những hướng đi nào khác?

Tương thuộc không chỉ là cảm giác gần gũi. Đó là sự hỗ trợ thực tế giữa người với người.

Trong nhiều xã hội truyền thống, việc nuôi dưỡng một đứa trẻ có sự hiện diện của ông bà, họ hàng, hàng xóm và cả cộng đồng.

Từ đó, cô đúc rút ra một tiến trình giải đáp câu hỏi trên: đó là địa phương hoá — một tiến trình thay đổi xã hội nhằm tái lập các kết nối giữa con người với nhau, đặc biệt là kết nối liên thế hệ; đồng thời xây dựng lại sự tương thuộc trong đời sống.

Đó là sự hỗ trợ thực tế giữa người với người: cộng đồng cùng chăm sóc những đứa trẻ, cùng chia sẻ trách nhiệm, cùng tạo sinh kế và cùng xây dựng các mạng lưới hỗ trợ. Cô nhắc rằng trong nhiều xã hội truyền thống, việc nuôi dưỡng một đứa trẻ không chỉ là trách nhiệm của một gia đình, mà có sự hiện diện của ông bà, họ hàng, hàng xóm và cộng đồng rộng lớn hơn.

Một khía cạnh khác của địa phương hoá là rút ngắn khoảng cách. Khi những nhu cầu thiết yếu, đặc biệt là thực phẩm, được đáp ứng gần nơi con người sống hơn, chúng ta có nhiều cơ hội để biết ai

đang sản xuất, điều kiện sản xuất ra sao và tác động của lựa chọn tiêu dùng của mình là gì. Từ sự nhìn thấy đó, sự quan tâm, trách nhiệm và khả năng hỗ trợ lẫn nhau mới có điều kiện để phát triển.

Cô Helena cũng nhấn mạnh rằng địa phương hoá không có nghĩa là tự cung tự cấp hoàn toàn trong phạm vi một ngôi làng, hay chấm dứt giao thương quốc tế. Các cộng đồng vẫn có thể trao đổi tri thức, giao thương những hàng hoá phù hợp và hợp tác xuyên biên giới. Điều quan trọng là không để những nhu cầu thiết yếu của đời sống bị phụ thuộc hoàn toàn vào các chuỗi cung ứng quá xa xôi, thiếu minh bạch và khó có trách nhiệm giải trình.

Trong phần hỏi–đáp, người tham gia đã đặt ra những băn khoăn rất thực tế. Nếu một vùng không thể trồng trọt quanh năm thì sao? Địa phương hoá có

phải là một đặc quyền không? Công nghệ, điện thoại, internet hay những thiết bị hiện đại có còn tồn tại trong một xã hội địa phương hoá không? Giáo dục có thể giúp con người thay đổi thói quen như thế nào?

Các câu trả lời của cô Helena đều quay lại một điểm chung: địa phương hoá không phải là sự từ chối cực đoan đối với thương mại hay công nghệ. Đó là lời mời nhìn lại cách các công cụ và hệ thống kinh tế đang được tổ chức, ai đang kiểm soát chúng, ai được hưởng lợi và liệu chúng có phục vụ con người, cộng đồng và sinh thái hay không.

Cô cũng cho rằng giáo dục vẫn rất quan trọng. Nhưng giáo dục cần giúp mọi người nhìn thấy bức tranh lớn hơn,

thay vì chỉ tiếp nhận những thông tin rời rạc và quá chuyên môn. Khi hiểu được mối liên hệ giữa lựa chọn hàng ngày của mình với thực phẩm, sinh kế, sức khỏe, môi trường và hạnh phúc, con người sẽ có thêm động lực để thay đổi thực sự.

Và khi được hỏi chúng ta nên bắt đầu từ kết nối con người hay kết nối lương thực, cô Helena chia sẻ rằng kết nối giữa con người với nhau là nền tảng. Tuy vậy, trong bối cảnh hiện nay, thực phẩm có thể là một điểm khởi đầu gần gũi và thiết thực. Bởi thực phẩm là nhu cầu hàng ngày, là trung tâm của nền kinh tế, là nơi kết nối đất đai, người nông dân, sức khỏe, văn hoá và cộng đồng.

04

PHẦN 04

Vì sao chúng ta bắt đầu từ hạt giống, thực phẩm và một chuyến đi chợ?

Bởi thực phẩm là thứ chúng ta tiếp xúc mỗi ngày. Nó kết nối đất đai, nước, khí hậu, hạt giống, người nông dân, người bán, người chế biến, người ăn và cả những mối quan hệ trong gia đình, cộng đồng.

Thực phẩm cũng là một phần trung tâm của nền kinh tế: cách chúng ta sản xuất, phân phối và ăn uống có thể tác động trực tiếp đến sức khoẻ con người, sinh kế nông thôn, đa dạng sinh học và khả năng chống chịu của một địa

phương trước khủng hoảng. Vì vậy, nhiều hoạt động trong Tuần lễ Địa phương hoá đã bắt đầu từ hạt giống, hệ thống thực phẩm, chợ và văn hoá ẩm thực.

Hệ thống thực phẩm: nhìn thấy cả bức tranh phía sau một bữa ăn

Trong hoạt động “Trò chuyện về Hệ thống thực phẩm trong thế giới ta đang sống”, chúng tôi cùng nhau nhìn lại

những thay đổi lớn của nông nghiệp và thực phẩm Việt Nam trong nhiều thập kỷ qua.

Từ sau Đổi Mới, sản xuất nông nghiệp đã chuyển dịch mạnh mẽ. Máy móc, các loại nguyên liệu đầu vào, thương mại điện tử, hệ thống logistics và chuỗi cung ứng dài hơn đã giúp thực phẩm được sản xuất với quy mô lớn hơn, đi xa hơn và tiếp cận nhiều thị trường hơn. Những thành tựu này cần được nhìn nhận: chúng giúp nhiều vùng sản xuất tiếp cận thị trường, tạo ra việc làm, đưa nông sản Việt Nam ra thế giới và góp phần bảo đảm nguồn lương thực cho đời sống hằng ngày.

Nhưng khi nhìn sâu hơn, chúng ta cũng thấy những câu hỏi chưa dễ trả lời. Nếu nông nghiệp và xuất khẩu phát triển, vì sao nhiều gia đình vẫn không muốn con cái tiếp tục làm nông? Vì sao câu chuyện “được mùa mất giá, được giá

mất mùa” vẫn khiến người sản xuất nhỏ lẻ bấp bênh? Vì sao người tiêu dùng ngày càng quan tâm đến thực phẩm sạch, nhưng thường rất khó biết rõ thực phẩm mình ăn được trồng ở đâu, bằng cách nào, và người làm ra nó đang sống ra sao?

Những câu hỏi ấy không nhằm phủ nhận toàn bộ hệ thống thực phẩm hiện tại. Chúng giúp chúng ta nhận ra rằng thực phẩm không chỉ là một loại hàng hoá. Đó là điều kiện để sự sống tiếp diễn, là kết quả của lao động, đất đai, khí hậu và tri thức được tích lũy qua nhiều thế hệ. Trong buổi trò chuyện, chúng tôi cùng gọi tên ba vấn đề thường xuất hiện khi hệ thống thực phẩm trở nên quá xa lạ và quá phức tạp.

- 1 Sự phụ thuộc.** Người nông dân có thể phụ thuộc vào giống, phân bón, thuốc, thương lái, giá thị trường và các đầu ra nằm ngoài khả năng quyết định của mình. Người tiêu dùng cũng phụ thuộc vào các chuỗi phân phối mà mình ít có cơ hội hiểu rõ.
- 2 Bất đối xứng thông tin.** Người mua thường biết rất ít về điều kiện sản xuất phía sau thực phẩm; còn người sản xuất nhỏ lại khó tiếp cận đầy đủ thông tin về thị trường, tiêu chuẩn, giá cả và nhu cầu thực tế. Khi hai đầu của hệ thống không gặp nhau, sự tin tưởng dễ bị suy giảm.
- 3 Ngoại hoá chi phí.** Một sản phẩm có thể rẻ ở quầy hàng, nhưng giá đó chưa chắc phản ánh đầy đủ những chi phí khác: đất thoái hoá, nguồn nước bị tác động, sức khoẻ người lao động, rác thải, khí thải, sự mất mát đa dạng sinh học. Những chi phí này có thể không xuất hiện trong hoá đơn, nhưng cuối cùng vẫn quay trở lại với xã hội và các thế hệ sau.

Cuộc trò chuyện cũng mở rộng góc nhìn bằng cách đặt Việt Nam cạnh một số hệ thống thực phẩm khác trong khu vực. Mỗi quốc gia đã lựa chọn một con đường hiện đại hóa khác nhau, tùy thuộc vào lịch sử, chính sách, cấu trúc

sở hữu đất đai, trình độ công nghệ và tương quan quyền lực giữa nhà nước, doanh nghiệp, nông dân và người tiêu dùng.

Việt Nam hiện vẫn nằm trong một quá trình chuyển đổi chưa hoàn tất. Chợ truyền thống, hộ nông dân nhỏ và các quan hệ buôn bán địa phương vẫn còn tồn tại song song với siêu thị, nền tảng số, sản xuất công nghiệp và các chuỗi xuất khẩu toàn cầu. Điều này cũng có nghĩa rằng tương lai của hệ thống thực phẩm chưa hoàn toàn được định sẵn.

Chúng ta vẫn còn cơ hội để đặt câu hỏi: Việt Nam muốn xây dựng một hệ thống thực phẩm như thế nào? Một hệ thống chỉ tối ưu hóa sản lượng, xuất khẩu, tốc độ và giá thành, hay một hệ thống đồng thời bảo vệ sinh kế nông dân, sức khỏe người tiêu dùng, đa dạng sinh học, văn hóa địa phương và khả năng tự chủ của cộng đồng?

Bên trong mỗi hạt giống là cả một câu chuyện dài về vùng đất.

Hạt giống: nơi tương lai của thực phẩm bắt đầu

Tại Đà Nẵng, dự án Holy Seeds — một dự án làm phim tài liệu về hạt giống bản địa với sự tham gia của các thành viên Vcil Community — đã tổ chức buổi “Chiếu phim và Thảo luận: Seeds of Vandana Shiva – Hạt giống và An ninh lương thực”.

Hạt giống thường chỉ được nhìn như nguyên liệu để trồng trọt. Nhưng bên trong mỗi hạt giống là cả một câu chuyện dài về vùng đất: giống cây ấy đã thích nghi với khí hậu nào, được chăm sóc bằng cách nào, đi vào món ăn nào, gắn với tập quán nào và được trao truyền qua bao thế hệ.

Khi một hạt giống bản địa được gìn giữ, không chỉ một loại cây được giữ lại. Chúng ta cũng giữ lại khả năng đa dạng hoá nguồn thực phẩm, sự thích nghi với điều kiện địa phương, tri thức canh tác, hương vị và ký ức văn hoá. Ngược lại, khi hệ thống thực phẩm chỉ ưu tiên một số ít giống cây đồng đều, dễ vận

chuyển và phù hợp với thị trường lớn, nhiều giống địa phương có thể dần bị thay thế.

Buổi chiếu phim mở ra một cuộc trò chuyện không chỉ về hạt giống, mà còn về nông nghiệp thuận tự nhiên, an ninh lương thực và sự hợp tác. Những người tham gia đến từ nhiều lĩnh vực khác nhau — nông dân, người làm kiến trúc, người làm giáo dục, người quan tâm đến thực phẩm, môi trường và cộng đồng — cùng gặp nhau ở một điểm: tương lai của thực phẩm không thể chỉ được quyết định bởi một nhóm người.

Một chia sẻ từ Holy Seeds đặc biệt chạm đến chúng tôi: công việc của người nông dân là một công việc đáng tự hào. Những người lựa chọn gìn giữ hạt giống, canh tác thuận tự nhiên hay quay về với tri thức của ông bà không chỉ làm ra hạt gạo, rau củ hay thực phẩm lành. Họ cũng đang giữ gìn một phần văn hoá, sinh thái và khả năng tự chủ của cộng đồng.

"Buôn có bạn, bán có phường" — một nền kinh tế vận hành bằng cả sự hợp tác và quan hệ giữa người với người.

Đi chợ: một bài học về thực phẩm, quan hệ và sự hợp tác

Đi chợ vốn là một thực hành quen thuộc trong văn hoá Việt Nam. Tuy nhiên, trong nhịp sống hiện đại, nhiều người trong chúng ta ngày càng ít có thời gian đi chợ; hoặc đi chợ như một việc cần hoàn thành thật nhanh. Vì vậy, tại Đà Nẵng, chúng tôi tổ chức "Thử thách Đi chợ! Let's challenge to go to market mindfully!". Người tham gia được mời đi chợ Cồn và siêu thị GO! Đà Nẵng để mua nguyên liệu nấu một món ăn đặc trưng, rồi cùng quan sát, trò chuyện và chia sẻ điều mình nhận ra.

Mục đích của thử thách không phải để tuyên bố chợ tốt hơn siêu thị, hay để phủ nhận sự tiện lợi mà các hệ thống bán lẻ hiện đại mang lại. Điều chúng tôi

muốn là tạo một cơ hội để mọi người nhìn kỹ hơn những gì thường diễn ra khi mình mua thực phẩm.

Tại chợ Cồn, một người tham gia đã gặp gian hàng dừa của một gia đình hai thế hệ. Người con chặt và bóc dừa, người mẹ lọc nước, người cha xay phần cơm dừa. Chỉ từ một gian hàng nhỏ, người tham gia nhìn thấy một chuỗi liên kết rất cụ thể: lao động của một gia đình, sự tận dụng nguyên liệu, đầu vào—đầu ra của sản phẩm, tri thức làm nghề và cách các thế hệ cùng làm việc với nhau.

Một trải nghiệm khác cũng rất đáng nhớ. Nhóm tham gia muốn ăn những món khác nhau nhưng lại muốn ngồi chung một bàn. Người bán bún bò Huế

đã chủ động gọi các hàng khác mang món sang. Trên chiếc bàn nhỏ ấy có bún bò, bún thịt nướng và chè — không phải vì một quầy hàng cố gắng bán hết mọi thứ, mà vì các tiểu thương hỗ trợ nhau để phục vụ khách.

Đó là điều chúng tôi muốn gợi mở qua Thử thách Đi chợ. Khi đi chợ chậm lại một chút, hỏi thêm một câu, lắng nghe thêm một câu chuyện, thực phẩm có thể không còn là một món đồ vô danh. Nó trở thành một cánh cửa để ta hiểu thêm về người khác, về vùng đất và về chính đời sống của mình.

ĐỊA PHƯƠNG HOÁ KHÔNG CHỈ LÀ "MUA HÀNG ĐỊA PHƯƠNG"

Tiêu dùng địa phương là một điểm bắt đầu có ý nghĩa. Nhưng nếu chỉ dừng lại ở đó, chúng ta có thể bỏ qua những câu hỏi quan trọng hơn: Người sản xuất có được sống bằng công việc của mình không? Họ có quyền tiếp cận đất đai, hạt giống, thị trường và thông tin một cách công bằng không? Thực phẩm có được sản xuất theo cách tôn trọng sức khoẻ của con người và hệ sinh thái không? Địa phương hoá trong thực phẩm là xây dựng những quan hệ gần hơn, minh bạch hơn và công bằng hơn giữa người trồng, người bán, người ăn và tự nhiên.

Nếu hạt giống là nơi câu chuyện thực phẩm bắt đầu, thì một món ăn là nơi rất nhiều lớp ký ức, tri thức và mối quan hệ gặp nhau.

Chúng ta thường nói về thực phẩm theo ngôn ngữ dinh dưỡng: món này nhiều chất gì, món kia tốt hay không tốt cho sức khỏe. Nhưng thực phẩm còn là văn hoá. Nó kể về khí hậu, đất đai, nguồn nước, mùa vụ, sự giao thoa giữa các cộng đồng, cách con người ứng xử với tự nhiên và cách một vùng đất nuôi dưỡng những người sống trên đó.

Một món ăn không tự nhiên xuất hiện. Nó được tạo nên từ những gì vùng đất có thể cho, từ kỹ năng của những người

làm ra nó, từ những lần thử-sai, những mùa no-đói, những cuộc di cư, trao đổi và thích nghi qua rất nhiều thế hệ.

Vì vậy, trong Tuần lễ Địa phương hoá, chúng tôi tổ chức hoạt động “Kể chuyện và trải nghiệm văn hoá ẩm thực địa phương” không chỉ để giới thiệu các món ăn vùng miền. Chúng tôi muốn cùng nhau nhìn sâu hơn vào câu hỏi: con người, văn hoá, sinh thái và khí hậu đã hoà quyện như thế nào trong thực phẩm mà chúng ta ăn mỗi ngày?

Từ Huế đến miền Tây: mỗi vùng đất một cách nương tựa vào tự nhiên

Ở Huế, ẩm thực gợi ra sự chất chiu, tinh tế và chiều sâu lịch sử của vùng đất cổ đô. Mỗi món ăn không chỉ là sự kết hợp của nguyên liệu, mà còn thể hiện cách con người nâng niu sản vật, cân bằng hương vị, ăn bằng nhiều giác quan và giữ gìn gia phong. Từ món ăn cung đình đến những thức bánh dân gian, ẩm thực Huế cho thấy một cách ứng xử rất tỉ mỉ với thức ăn: điều nhỏ bé cũng có thể được chăm chút, và sự đủ đầy không nhất thiết nằm ở số lượng.

Từ nét thâm trầm của Huế, câu chuyện chuyển về miền Tây — vùng đất của sông ngòi, phù sa và sự phóng khoáng. Một câu hò Nam Bộ cất lên, rồi món cốm dẹp xuất hiện với mùi nếp mới, vị dừa và dấu ấn giao thoa Kinh-Khmer. Người tham gia cùng nhắc đến cá linh,

bông điên điển, dừa Bến Tre, đường thốt nốt An Giang và những sản vật gắn với mùa nước.

Nếu ẩm thực Huế gợi về sự chất chiu và chiều sâu thời gian, thì ẩm thực miền Tây thể hiện sự thuận theo tự nhiên: nước lên thì ăn những gì mùa nước mang đến; sản vật địa phương trở thành linh hồn của căn bếp; và đời sống được tổ chức theo nhịp của sông, đất và mùa.

Sự chuyển mình từ Huế đến miền Tây trong cùng một không gian đã mở ra một nhận thức quan trọng: mỗi vùng đất có một cách riêng để sống cùng tự nhiên. Nhưng dù là dòng Hương hay hệ thống sông Mekong, thực phẩm đều là một cách để con người định hình bản sắc, ghi nhớ nơi chốn và bày tỏ sự trân trọng với cội nguồn.

Gìn giữ văn hoá không phải là đóng khung món ăn vào tủ kính — mà để tri thức ấy tiếp tục được nấu, được ăn, được kể và được trao truyền.

Thực phẩm có một năng lực rất đặc biệt: nó làm cho ký ức trở nên có thể chạm vào.

Một món quà quê có thể mở ra cả một cuộc đối thoại

Tại TP.HCM, những hoạt động như “Hương vị bưng biển” và “Vòng tròn Hồn đất trong ta” đã mở ra một cách khác để đi vào câu chuyện thực phẩm. Người tham gia được mời mang theo một thức quà, một nguyên liệu, một món đặc sản hoặc một hương vị mà mình cảm thấy gắn bó.

Từ đó, những người vốn xa lạ cùng ngồi quanh một mâm cơm đa vùng miền. Họ gói bánh ít, nạo dừa, chặt dừa, nấu ăn, chia nhau món ngon và kể cho nhau nghe những ký ức mình mang theo. Có

người nhớ chiếc bánh khoai mì nướng từng là niềm vui lớn của một cô bé nhỏ. Có người nói rằng không gian của buổi gặp khiến mình có cảm giác như được về nhà ông bà.

Đây cũng là một hình thức kết nối liên thế hệ. Người biết làm hướng dẫn người chưa biết; người lớn kể vài câu chuyện; trẻ nhỏ háo hức thử tay vào từng công đoạn. Kiến thức không được truyền đi bằng một bài giảng, mà qua việc cùng làm, cùng ăn và cùng hiện diện.

Tết Đoan Ngọ, thảo mộc và tri thức trong đời sống thường ngày

Tại Vũng Tàu, Tuần lễ đi vào văn hoá địa phương qua cuộc trò chuyện về Tết Đoan Ngọ, qua các sản phẩm gắn với cây trà, dừa, củ mài Hồ Tràm, thảo mộc và những câu chuyện về chăm sóc thân-tâm.

Những thực hành này gợi nhắc rằng tri thức bản địa không chỉ nằm trong các tư liệu cổ hay ở những nơi xa xôi. Nó có thể hiện diện trong một ấm trà pha chậm, một bài thuốc dân gian, một loại cây mọc trên vùng đất cát, một cách dùng nguyên liệu quanh nhà, hay một phong tục theo mùa.

Tuy nhiên, việc tìm hiểu và thực hành các tri thức ấy không có nghĩa là lý tưởng hoá mọi thứ thuộc về truyền

Khi nói về thực phẩm, chúng ta thường nghĩ đến nhu cầu cá nhân: mình thích gì, cần gì, có thể mua gì. Nhưng địa phương hoá mở rộng câu hỏi ấy. Món ăn này đến từ đâu? Nó được làm trong điều kiện nào? Ai đã chăm sóc đất, giữ giống, trồng trọt, vận chuyển, chế biến và bán nó? Khi lựa chọn món ăn này, mình đang nuôi dưỡng kiểu quan hệ nào giữa con người với nhau và với tự nhiên?

Những câu hỏi này không nhằm tạo áp lực để mỗi người phải có một lựa chọn hoàn hảo. Không ai có thể giải quyết cả hệ thống chỉ bằng một bữa ăn. Nhưng chúng có thể giúp chúng ta ăn một

thống. Điều quan trọng là tiếp cận bằng sự tôn trọng, tinh thần học hỏi và khả năng kiểm chứng phù hợp; đồng thời nhận ra rằng những tri thức được cộng đồng tích lũy qua thời gian có thể giúp chúng ta đặt lại câu hỏi về cách sống, cách chăm sóc sức khoẻ và cách sử dụng tài nguyên hôm nay.

Ở phiên chợ Vũng Tàu, sản phẩm địa phương không chỉ được giới thiệu như món hàng. Chúng trở thành cái cớ để người tham gia hỏi: nguyên liệu này đến từ đâu? Cây này gắn với vùng đất thế nào? Người làm ra sản phẩm đã học gì từ tự nhiên, từ gia đình hay từ những người đi trước?

cách có ý thức hơn; biết ơn hơn với những người đã làm ra thực phẩm; và sẵn sàng tìm hiểu những lựa chọn gần gũi, lành mạnh và công bằng hơn trong khả năng của mình.

Một người thiết kế trải nghiệm ẩm thực cộng đồng trong tuần lễ đã chia sẻ rằng chúng ta không chỉ ăn để no, mà còn ăn để lắng nghe, để thấu cảm và để tôn vinh sự đa dạng của dải đất này. Có lẽ đó cũng là một cách rất gần để hiểu về địa phương hoá: bắt đầu bằng việc nhìn lại mâm cơm của mình — trong đó có đất, nước, khí hậu, lao động, ký ức, tình cảm và cả những lựa chọn về tương lai.

06

PHẦN 06

Kinh tế địa phương không chỉ là mua hàng gần nhà

Làm thế nào để những người đang tạo ra giá trị tại địa phương có thể tiếp tục sống, làm nghề và gắn bó với vùng đất của mình?

Kinh tế địa phương không chỉ có nghĩa là một sản phẩm được làm ở gần nơi mình sống. Điều quan trọng hơn là: ai sở hữu hoạt động kinh tế đó, giá trị được tạo ra có quay lại nuôi dưỡng cộng đồng hay không, người làm ra sản phẩm có được sống bằng nghề của mình không, và những quyết định ảnh hưởng đến vùng đất có được đưa ra với sự tham gia của người dân địa phương hay không.

Khi một người mua một món hàng từ một cơ sở nhỏ, một hợp tác xã, một người nông dân hoặc một người làm

nghề tại địa phương, điều đó có thể giúp một phần giá trị tiếp tục lưu thông trong cộng đồng. Nhưng nếu muốn xây dựng một nền kinh tế địa phương vững mạnh hơn, chúng ta cần đi xa hơn việc "mua hàng địa phương".

Chúng ta cần tạo ra những quan hệ bền vững hơn giữa người sản xuất, người tiêu dùng, người làm nghề, người bán, các không gian cộng đồng và chính quyền địa phương. Chúng ta cần những mô hình để người dân có thể hợp tác, chia sẻ rủi ro, hỗ trợ nhau tiếp cận thị

trường, cùng chăm sóc hệ sinh thái và cùng có tiếng nói trong tương lai của nơi mình sống.

Phiên chợ: nơi người làm nghề được nhìn thấy

Tại Đà Nẵng, Phiên chợ Đông Đa – Có chi hè? diễn ra lần thứ ba với 18 gian hàng và sáng kiến địa phương. Giữa tiết hạ chí nóng bức của miền Trung, phiên chợ quy tụ những người làm nông sản theo mùa, sản phẩm thủ công, thực phẩm, đồ uống, sản phẩm tái chế, cây giống, hoạt động sáng tạo và các workshop nhỏ.

Mỗi gian hàng là một góc nhỏ mang theo câu chuyện riêng. Có những người đã đồng hành với phiên chợ qua nhiều mùa; có những người lần đầu đem sản phẩm và ý tưởng của mình đến gặp cộng đồng. Điều đáng quý không chỉ là sự đa dạng của sản phẩm. Phiên chợ tạo ra cơ hội để người làm nghề được kể về công việc của mình.

Khi những câu chuyện ấy được lắng nghe, sản phẩm không còn chỉ được đánh giá bằng giá tiền hay vẻ ngoài. Người mua có thể nhìn thấy thời gian, công sức, tình yêu nghề và những lựa chọn đạo đức phía sau một món ăn, một chiếc túi tái chế, một chậu cây giống hay một sản phẩm thủ công.

Phiên chợ, vì vậy, không chỉ là nơi trao đổi hàng hoá. Đó là một không gian gặp gỡ, nơi mọi người có thể ngồi lại, ăn uống, hàn huyên, tham gia workshop, nhảy múa, hát ca, kết bạn. Có lẽ đó là lý do các thành viên tổ chức nói rằng điều quan trọng nhất vẫn là “cái tình” — sự gắn kết giữa con người với con người.

Tại Vũng Tàu, kho báu lớn nhất là những con người đang sống trên vùng đất ấy.

Tại Vũng Tàu, kho báu lớn nhất là con người

Phiên chợ kể chuyện “Địa phương hoá” mở ra một cách tiếp cận khác, gắn với những sản vật và tri thức của vùng Bà Rịa – Vũng Tàu, đặc biệt là Hồ Tràm và Châu Đức. Người tham gia gặp những câu chuyện về cacao Châu Đức qua workshop Chocoland; những sản phẩm thủ công và thực phẩm từ nguyên liệu bản địa; các loại thảo mộc, cây trà, dừa, củ mài.

Điều đáng chú ý là người đến phiên chợ không được xem đơn thuần là khách mua hàng. Họ được mời đến để trò chuyện, chia sẻ những trải nghiệm sử dụng sản phẩm tự nhiên trong gia đình,

học hỏi từ người làm nghề và đóng góp câu chuyện của mình vào không gian chung. Theo cách đó, phiên chợ trở thành một lớp học không bực giảng.

Kho báu của Vũng Tàu, vì vậy, không chỉ nằm ở dừa, trà, cacao, củ mài hay những tài nguyên hữu hình khác. Kho báu lớn nhất là những con người đang sống trên vùng đất ấy: những hộ kinh doanh kiên trì với chất lượng, những người trẻ tìm cách nâng tầm nông sản, những người gìn giữ tri thức và những người sẵn sàng đến gặp nhau với tinh thần cởi mở.

Từ người tiêu dùng thành người đồng hành

Một chia sẻ từ Loto — thành viên cộng đồng Vcil, người theo đuổi giáo dục ẩm thực — đã giúp chúng tôi gọi tên rõ hơn sự chuyển dịch này. Bạn nói rằng trước tuần lễ, mình vẫn sử dụng thực phẩm địa phương và có nhiều người bạn ở các vùng miền khác nhau. Nhưng sau những trải nghiệm đi chợ, gặp gỡ nông dân, host và những người làm nghề, bạn hiểu rằng địa phương hoá mang một tinh thần chủ động hơn nhiều.

Đó không chỉ là đến một nơi để tham quan hay tiêu dùng sản phẩm địa phương. Mỗi người có thể tìm hiểu vấn đề tại nơi mình sống, góp một phần giá trị, kết nối những người khác, khởi xướng một ý tưởng hoặc tham gia vào những việc đang được cộng đồng làm. Đây là sự khác biệt giữa một người mua hàng và một người đồng hành.

Người mua hàng có thể quan tâm đến giá, chất lượng và sự tiện lợi. Người đồng hành cũng quan tâm đến những điều đó, nhưng đồng thời đặt thêm những câu hỏi: người sản xuất đang cần gì? Họ đang đối mặt với rủi ro nào? Mình có thể hỗ trợ bằng cách nào ngoài việc mua sản phẩm? Làm sao để người làm nghề không phải một mình gánh phần lớn rủi ro?

Những câu hỏi này mở ra khả năng về các mô hình hợp tác mới: nhóm người tiêu dùng cùng mua trực tiếp từ nông hộ; mô hình chia sẻ rủi ro mùa vụ; hợp tác xã; các phiên chợ cộng đồng; cửa hàng kết nối nông dân nhỏ với người thành thị; quỹ hỗ trợ địa phương; hay các mạng lưới trao đổi kỹ năng và nguồn lực.

Một dòng sông không chỉ là cảnh quan hay nguồn tài nguyên — dòng sông là một hệ thống sống.

Xuôi dòng Thu Bồn: kinh tế tập thể và quyền làm chủ của cộng đồng

Chuyến đi thực địa “Xuôi dòng Thu Bồn – Dòng sông kể gì cho chúng ta?”, được đồng tổ chức cùng XomTour, đưa người tham gia đến với các cộng đồng đang sống dọc hệ sinh thái sông nước Hội An; trong đó có Hợp tác xã Du lịch học tập cộng đồng Kim Bồng.

Tại đây, chúng tôi được tìm hiểu về những nỗ lực xây dựng sinh kế từ chính năng lực có sẵn của địa phương: nghề truyền thống, tri thức về dòng sông, đời sống cộng đồng, văn hoá và cảnh quan. Đồng thời, cộng đồng cũng tìm cách bảo vệ những điều đang bị đe dọa bởi thay đổi của môi trường và những phương thức khai thác hiện đại.

Khi hệ sinh thái bị tổn thương, sinh kế cũng bị ảnh hưởng. Khi sinh kế không ổn định, người dân có thể buộc phải rời bỏ vùng đất của mình. Và khi cộng đồng không còn có thể sống cùng nơi chốn, tri thức, nghề nghiệp và văn hoá cũng có nguy cơ dần mai một.

Vì vậy, các mô hình kinh tế tập thể và kinh tế cộng đồng có ý nghĩa đặc biệt. Chúng là cách để người dân có thể cùng hợp tác, cùng tham gia quyết định, cùng hưởng lợi và cùng có trách nhiệm với tài sản chung của địa phương. Một mô hình địa phương chỉ thực sự bền vững khi người dân không bị đứng ngoài quá trình phát triển của chính vùng đất mình.

KHOÀNH KHẮC

Một tuần lễ, rất nhiều gương mặt

Con người không chỉ sống bằng phân tích. Chúng ta cũng sống bằng ký ức, cảm xúc, âm nhạc, câu chuyện, sự sáng tạo, những bữa ăn chung và cảm giác được thuộc về.

Khi nói về địa phương hoá, chúng ta dễ nghĩ đến thực phẩm, nông nghiệp, chợ, hợp tác xã hoặc các mô hình kinh tế. Những điều đó rất quan trọng. Nhưng nếu chỉ nói về hệ thống, chính sách và các vấn đề cần giải quyết, hành trình này có thể trở nên nặng nề và xa cách với đời sống của nhiều người.

Trong buổi trò chuyện mở màn, cô Helena Norberg-Hodge cũng nhấn mạnh tầm quan trọng của việc “ăn mừng” — hát, nhảy, gặp gỡ, thực hành những nghi lễ và mở lòng trước vẻ đẹp của đời sống. Điều này không phải để né tránh các khủng hoảng. Ngược lại, niềm vui, sự kết nối và khả năng cùng sáng tạo là những nguồn lực giúp cộng đồng có sức bền để đối diện với các vấn đề khó khăn.

Untalent Show: ai cũng có quyền kể câu chuyện về vùng đất của mình

Trong một xã hội thường đặt nhiều tiêu chuẩn về thành tích, chuyên môn và “tài năng”, Untalent Show: Art for People and Place tại Đà Nẵng là lời mời để mọi người bước lên sân khấu vì niềm vui và sự kết nối, thay vì để trình diễn. Người tham gia có thể hát, nhảy, múa, đọc thơ, làm thủ công, diễn kịch ứng tác hoặc chia sẻ một điều mình yêu thích.

Untalent Show có 13 tiết mục, từ bài hát, thơ tự sáng tác, cải lương, múa, nhảy, kịch ứng tác đến những thực hành thủ công. Trong các tiết mục ấy có tiếng địa phương, có lời ru, có hình ảnh của dòng sông, hòn đá, rừng ngập mặn, cây cối, tuổi thơ, gia đình và những vùng đất đã tạo nên mỗi người.

Điều thú vị là chính nhờ những không gian này, các bạn trẻ có cơ hội tiếp xúc với những loại hình nghệ thuật gắn liền với văn hoá. Có bạn bắt đầu tập các điệu hát lý mười thương; có bạn tập hát cải lương qua vở “Võ Đông Sơn – Bạch Thu Hà”, chia sẻ rằng mình nỗ lực trí nhớ của ông bà ta khi có thể ghi nhớ toàn bộ một vở cải lương dài tận hai tiếng. Có bạn lại thử phân tích lời ru tiếng hát qua góc nhìn tâm lý học, khoa học nhận thức và tri thức hiện đại.

Nghệ thuật, theo cách đó, là một phần của địa phương hoá. Nó giúp chúng ta gọi tên những điều khó diễn đạt bằng ngôn ngữ lý trí; giúp những ký ức riêng gặp được ký ức chung; và giúp mỗi người nhìn thấy rằng tình yêu dành cho nơi chốn cũng có thể trở thành một hành động sáng tạo.

Thành phố trong những câu chuyện ấy không được định nghĩa bằng các toà nhà — nó được tạo nên từ các mối quan hệ.

Sài Gòn không chỉ là nơi để đi qua

Tại TP.HCM, đêm Playback Theatre “Người nơi đất ở” cũng mở ra một không gian để kể về cảm giác thuộc về. Từ những câu chuyện của khán giả, một Sài Gòn nhiều lớp hiện lên trên sân khấu: những người từ miền Bắc, miền Trung, miền Nam đến đây học tập, làm việc, lập nghiệp; những món ăn mang theo hương vị quê nhà rồi dần trở thành một phần của Sài Gòn.

Điều này giúp chúng ta hiểu thêm một khía cạnh quan trọng của địa phương hoá: “địa phương” không chỉ là nơi ta sinh ra. Với nhiều người, nhất là trong bối cảnh di cư và đô thị hoá, nơi chốn

còn là nơi ta được đón nhận, được học hỏi, được cùng làm việc, được chia sẻ và dần trở thành một phần của đời sống chung.

Một người có thể sinh ra ở một nơi, lớn lên ở một nơi khác và tìm thấy mái nhà của mình ở một thành phố mới. Địa phương hoá không đòi hỏi chúng ta phải quay về một hình ảnh cố định của quê hương. Nó mời chúng ta xây dựng mối quan hệ có trách nhiệm hơn với nơi mình đang sống, với những người đang sống cùng mình và với hệ sinh thái đang nuôi dưỡng tất cả.

Tại Vũng Tàu, mini concert “Cả nhà mình bên nhau” là một cách khác để cộng đồng gặp nhau. Tại Đà Nẵng, mọi người cùng hát, nhảy và chia sẻ thức ăn ở Phiên chợ Đông Đây. Tại TP.HCM, mọi người quây quần nấu ăn, trải chiếu nghỉ trên gác như những đứa cháu về nhà ông bà. Những khoảnh khắc ấy có thể trông rất bình dị. Nhưng chúng tạo ra một điều mà các phong trào xã hội thường cần: niềm tin rằng ta không đơn độc.

Kỳ chia sẻ rằng khi đến với Vcil Community, bạn cảm thấy mình không còn cô đơn nữa. Bạn nhận ra ngày càng có nhiều người đang quay về, đang đặt những câu hỏi giống nhau và đang tìm thấy nhau. Địa phương hoá không chỉ là phản ứng trước những gì đang mất đi. Nó cũng là một hành động khẳng định: chúng ta vẫn có thể cùng nhau tạo ra những quan hệ tử tế hơn; vẫn có thể hát, kể chuyện, ăn mừng và chăm sóc những điều đẹp để đang hiện diện.

“Khi bạn tìm thấy nhau, một điều gì đó bắt đầu.”

World Localization Day 2026

Rooted in Place

08

Localization Stories
from Around the World

Từ Việt Nam ra thế giới – khi những hạt mầm tìm thấy nhau

Tuần lễ Địa phương hoá không chỉ diễn ra trong ba thành phố. Nó cũng là một phần của cuộc trò chuyện rộng lớn hơn đang được mở ra ở nhiều nơi trên thế giới.

Nhân Ngày Địa phương hoá Thế giới 21/6/2026, Vcil Community đã cùng Local Futures và các tổ chức, mạng lưới tại nhiều quốc gia đồng kiến tạo tạp chí đa phương tiện "Rooted in Place: Stories of Localization from Around the World". Tạp chí là kết quả của một hành trình kết nối, lập bản đồ và kể chuyện trải dài qua Ladakh (Ấn Độ), Việt Nam, Đức, Brazil và California (Hoa Kỳ).

Trong bối cảnh đa khủng hoảng, Rooted in Place mở ra một cánh cửa để nhìn thấy những nỗ lực đang diễn ra ở nhiều nơi: phục hồi kinh tế địa phương, gìn giữ văn hoá, bảo vệ tri thức bản địa,

tái tạo hệ sinh thái và tái hình dung giáo dục. Nó là một hình thái hữu hình của một phong trào đang lớn dần: phong trào tìm lại sự kết nối với nơi chốn, với văn hoá, đất đai và giữa con người với nhau.

Các câu chuyện từ Việt Nam cho thấy địa phương hoá không phải là một ý tưởng mới được mang từ bên ngoài vào. Nó đã và đang hiện diện trong rất nhiều sáng kiến cụ thể: gìn giữ văn hoá lúa mùa; phát triển hợp tác xã để bảo tồn văn hoá, sinh thái và tạo sinh kế tại Cù Lao Chàm; hệ sinh thái nghệ thuật A Sông ở miền Trung; hay Cỏ – Cửa hàng

xanh, nơi kết nối những nông dân nhỏ lẻ canh tác hữu cơ/thuận tự nhiên với người tiêu dùng thành thị.

Việc đưa những câu chuyện này vào một tạp chí quốc tế có ý nghĩa quan trọng. Rất nhiều người đang làm những công việc tốt đẹp, có giá trị, nhưng gần

như không xuất hiện trên các phương tiện truyền thông đại chúng. Rooted in Place mong muốn để những câu chuyện lành, hay và đẹp ấy được lan xa hơn — để cho thấy một tương lai khác, một nền kinh tế khác là điều khả dĩ, và trong nhiều trường hợp, nó đã đang được thực hành.

Những gì tuần lễ đã cho thấy

27

hoạt động

3

thành phố

370

lượt đăng ký

18

gian hàng / sáng kiến

13

tiết mục nghệ thuật

3–70

độ tuổi tham gia

Vũng Tàu: 7 hoạt động · Đà Nẵng: 11 hoạt động · TP.HCM: 9 hoạt động.

Những con số này không phải để khẳng định một thành công đã hoàn tất. Nhưng chúng cho chúng tôi thấy có một nhu cầu thực sự: nhu cầu được hiểu về một nền kinh tế khác; được gần hơn với thực phẩm, tự nhiên, văn hoá và cộng đồng; được gặp những người đang có những mối quan tâm tương tự; và được tìm những cách hành động có ý nghĩa trong đời sống hằng ngày.

Chúng tôi cũng học được rằng địa phương hoá có thể chạm đến con người bằng nhiều con đường khác nhau. Có

người đến từ câu hỏi về hệ thống toàn cầu hoá. Có người bắt đầu từ hạt giống. Có người lần đầu nhìn thấy một khu chợ như một không gian của hợp tác và tri thức. Có người chạm vào ký ức khi gặp lại một chiếc lá, một món ăn hay một mùi vị đã lâu không gặp.

Nhưng tuần lễ cũng cho chúng tôi thấy những điều còn cần làm tốt hơn. Nhiều người đã cảm nhận rõ giá trị của bảo tồn văn hoá, tiêu dùng địa phương, thực phẩm lành và việc quay về tìm hiểu tri thức bản địa. Tuy nhiên, việc nhìn thấy

các vấn đề đó trong bức tranh hệ thống — hiểu về cách toàn cầu hoá, tập trung quyền lực, chuỗi cung ứng và các quyết định phát triển đang tác động đến đời sống — vẫn cần được tiếp tục làm sâu hơn.

Bên cạnh đó, một tuần lễ có thể mở ra sự quan tâm, nhưng chưa đủ để tạo nên những hành động dài hạn. Chúng

ta cần thêm những con đường để người tham gia có thể tiếp tục kết nối, học hỏi, thử nghiệm và cùng làm sau khi lễ hội kết thúc. Đó là điều chúng tôi muốn mang theo từ tuần lễ này: không coi đây là điểm đến, mà là một điểm khởi đầu.

Từ Việt Nam ra thế giới — những hạt mầm đang
tìm thấy nhau.

09

PHẦN 09

Sau tuần lễ, chúng ta có thể làm gì tiếp theo?

Địa phương hoá không nên chỉ dừng lại trong một tuần lễ, một phiên chợ hay một bài viết recap. Phần quan trọng nhất là quá trình xây dựng lại năng lực, quyền lực và sự tự chủ của cộng đồng địa phương.

Trong thời gian tới, Vcil Community mong muốn tiếp tục học hỏi cùng Local Futures, các cộng đồng, các host và

những người bạn đồng hành để đưa địa phương hoá đi rộng hơn và sâu hơn.

- 01 Tạo các không gian giáo dục và truyền thông** giúp mọi người nhìn thấy bức tranh hệ thống rõ hơn — mối liên hệ giữa thực phẩm, ô nhiễm, cô đơn hay mất văn hoá với hệ thống kinh tế, sự tập trung quyền lực và cách chúng ta đang định nghĩa “phát triển”.
- 02 Kết nối, lập bản đồ và làm nổi bật** các sáng kiến dựa vào địa phương tại Việt Nam. Rất nhiều cá nhân, nhóm nhỏ, hợp tác xã, nông hộ, người làm nghề và cửa hàng xanh đang âm thầm làm những công việc tử tế — họ cần được nhìn thấy và không phải đơn độc.
- 03 Thử nghiệm các mô hình kinh tế cộng đồng** và kinh tế đoàn kết: phiên chợ địa phương, nhóm cùng mua trực tiếp từ nông dân, mô hình chia sẻ rủi ro mùa vụ, hợp tác xã, không gian trao đổi kỹ năng, khu vườn cộng đồng.
- 04 Thúc đẩy nhiều không gian tham gia hơn** trong cộng đồng — đưa các quyết định đến gần hơn với những người chịu ảnh hưởng bởi chúng. Mỗi người có thể là người học, người chia sẻ, host và người cùng tạo ra đời sống cộng đồng tại nơi mình sống.

Với mỗi cá nhân, hành trình này có thể bắt đầu từ những điều rất gần. Có thể là hỏi ông bà về một món ăn, một giống cây hay một câu chuyện gia đình. Có thể là đi chợ chậm lại, hỏi người bán thêm một câu, tìm hiểu nguồn gốc thực phẩm và ủng hộ một người làm nghề mà mình tin tưởng. Có thể là tham gia một hoạt động cộng đồng, mở một không gian nhỏ để mọi người gặp nhau,

mang một món quà quê đến chia sẻ, hoặc kết nối một người bạn với một sáng kiến đáng quý.

Không ai cần làm tất cả mọi thứ một mình. Địa phương hoá là hành trình của sự tương thuộc. Khi nhiều người cùng bắt đầu từ những bước nhỏ, cùng học hỏi, cùng hợp tác và cùng tạo ra những quan hệ tử tế hơn, một điều lớn hơn có thể dần hình thành.

LỜI CẢM ƠN

Cảm ơn Local Futures đã tin tưởng và đồng hành cùng Vcil Community trong hành trình đưa địa phương hoá đến với cộng đồng tại Việt Nam. Cảm ơn Những Thành Phố Học Tập, các cộng đồng tại Đà Nẵng, TP.HCM, Vũng Tàu; các host, không gian, người làm nghề, nông dân, hợp tác xã, nghệ sĩ, người bán và những người bạn đã góp thời gian, công sức, tri thức, câu chuyện và năng lượng để tạo nên tuần lễ này.

Cảm ơn những người đã mở căn nhà, khu vườn, quán cà phê, xưởng nghệ thuật, phiên chợ và trái tim của mình để chào đón người khác. Tuần lễ lần đầu chắc chắn vẫn còn nhiều điều cần học hỏi. Nhưng những cuộc gặp gỡ đã diễn ra là có thật; những câu hỏi đã được đặt ra là cần thiết; và những hạt mầm đã được gieo sẽ còn có cơ hội tiếp tục lớn lên.

Bởi khi chúng ta tìm thấy nhau, một điều gì đó bắt đầu.

Vcil

Đây là bản rút gọn. Quét mã để đọc toàn bộ hành trình.

vcil.community/post/kho-bau-dia-phuong-minh